

*Віра Ковальчук
(Івано-Франківськ, Україна)*

МИХАЙЛО ГАЛУЩИНСЬКИЙ ПРО ТЕОРЕТИЧНИЙ ДОРОБОК ВИЗНАЧНИХ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ ДІЯЧІВ МИНУЛОГО

Відповідно до вимог державних документів України (Закон України «Про освіту», Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)»), виховний процес у сучасній школі повинен здійснюватися на національному ґрунті, в органічному поєднанні з національною історією та народними традиціями, сприяти збереженню і збагаченню духовної та матеріальної культури українського народу.

Через те важливого значення набуває переосмислення й об'єктивне висвітлення надбань історико-педагогічної науки, творче використання національного освітнього досвіду, сконцентрованих переважно у творчому теоретичному доробку визначних культурно-освітніх діячів і педагогів минулого.

Як підкреслює О. В.Сухомлинська, педагогічна думка «завжди персоніфікована – на ній лежить відбиток особистості її носія з його смаками, поглядами, віруваннями та уподобаннями» [8, 36-37]. Саме тому теоретична творча спадщина кожного з них заслуговує на детальне вивчення, науково-обґрунтовану оцінку, і, за висновком Б.Ступарика, має стати не лише важливим джерелом для збагачення теорії та практики сучасної освіти, але і яскравим прикладом єдності духу, основою переконаності в тому, що лише спільною працею можна побудувати соборну Українську державу [7,11].

Вивчення творчого науково-публіцистичного доробку та громадсько-політичної і просвітницької діяльності М.Галущинського дозволяє, уточнити і поглибити уявлення про історично-культурні процеси які відбувалися в Україні. Серед публікацій Галущинського є певна кількість літературно-критичних нарисів про творчість видатних українських літераторів – філософів, провідних діячів культурно-освітньої ниви.

Завданням запропонованої статті є на основі історико-педагогічного матеріалу, архівних документів, першоджерел визначити специфіку поглядів М.Галущинського на творче використання національного освітнього досвіду, та

теоретичного доробку визначних культурно-освітніх діячів і педагогів минулого у вихованні особистості.

З такого роду напрацювань назвемо окреме видання «Sempertiro – Все воїн» (1921), де автор не просто переповідає основні віхи життя та громадської діяльності Івана Франка, а, розмірковуючи над соціально-політичними його поглядами, наголошує, що саме він як великий духовний провідник підняв свій голос проти громадської, класової, економічної неправди. У передовій статті «Бібліотечного порадника», ставлячи питання: ким був Франко для нашого народу, Галущинський писав, що він «своєю надлюдською працею, своїми великанськими зусиллями і ще більшим талантом створив і дав українському народові велику глибину власної творчості, він створив зі своїх писань і творів величезну незвичайно різнородну змістом і формою бібліотеку. Хто пірне в глибини тої бібліотеки, написаної рукою І.Франка, той не пожалує праці, не пожалує часу. Там найде він тисячі розкинутих перел, тисячі прегарних много цінних жемчугів, там навчиться багато-багато і щойно тоді стане перед ним той селянський син у недосяжній величі, щойно тоді кожний похилить перед його духом чоло, щойно тоді зрозуміє, хто такий І. Франко» [2, 35].

Поява І. Франка в нашому житті, на думку М. Галущинського, це ціла доба в історії української культури, це цілий вік прискореного ходу українського народу до визволення. «Печать Франкового Духа вибита на душах кількох попередніх поколінь, а буде вона красуватися на чолах ще многих, многих грядущих поколінь». Поет працював, творив, «затикав усі прогалини, усі діри в життю народу, він лікував його душу, він залічував рани, він кресав віру у власні сили, він випростовував раба і повірив, що його народові судились «не самі сльози і зітхання» [2, 35]. Хто пізнає Франка, вважає Галущинський, той пізнає себе, пізнає свій «нешасний нарід, пізнає всі тайники його душі, пізнає ціну праці, праці невтомної, праці до самозабуття. А як кожний українець, що пізнає Франка, оцінить вагу праці до тої міри, до якої її оцінював великий Франко, і якщо ввійде в ту працю, віддасться їй без огляду на те, яка вона, чи коло плуга, чи коло борони, чи коло пилки, чи коло ціпа, чи коло писарського столика, то наш народ встане, то наш народ випрацює собі волю,

то піднесе своє чоло високо, то випрямить хребет, то кине оком по своїй батьківщині як «хазяїн домовитий!» [2, 35].

М.Галущинський вважав освіту головним засобом виховання. Розмірковуючи над поняттями «знання», «освіта», «виховання», «наука», він робить висновок, що освіта може розглядатися як діяльність і як наслідок цієї діяльності. Освіта як діяльність і як досягнутий духовний стан – це змагання «стати повною людиною серед людей, у гурті людей». Для пояснення терміну «повна людина» М.Галущинський наводить слова І.Франка про те, що рисою повної людини є всебічність культурних інтересів, а культура – це явище, яке охоплює собою все життя, від особисто - родинного, до громадсько-політичного, до національного і міжлюдського. Завданням є виробити у людини ставлення до всіх цих складових.

М.Галущинський як голова «Просвіти» поставив завдання «поглибити і поширити в масах українського народу культ великого Франка» [1, 27]. Пропонує віддрукувати 10 000 примірників життєпису Франка та вибрані твори поета, встановити пам'ятник Каменяреві.

Великого значення, на думку М. Галущинського, у боротьбі з неграмотністю в Україні зіграли українські письменники: «Ні в одному письменстві на світі не знайдеться стільки передових чільних письменників, котрі дали свою силу і труд для поборювання неписьменності власного народу». Так, Т. Шевченко і М.Шашкевич склали Букварі; В. Стефаник писав новели, Грінченка не просто називають «учителем народу», та й Франко як великий суспільний письменник не міг пройти мовчки біля цієї ганьби нашого століття [3, 18].

Цікаві міркування залишив педагог про видатного суспільно-культурного діяча М. Драгоманова в книзі «Михайло Драгоманов» (1921). Викладаючи популярно його життєвий і творчий шлях, М. Галущинський уміло використав документальний матеріал, фрагменти спогадів сучасників, листи тощо. «Драгоманов належить до людей, – стверджував М. Галущинський, – на які треба вижидати цілі століття. З кожного слова Драгоманова віє активністю: «З

песимізмом не можна жити діяльно», «Без ідеалу, без віри в будучність ніяка праця неможлива» [4, 15].

Високим національним ідеалом українського народу Михайло Галущинський вважав Тараса Шевченка, творчість якого мала величезний вплив на формування суспільної свідомості не одного покоління. У живому джерелі Тарасового слова сам педагог черпав снагу до творчої праці, активної просвітницької діяльності. В особі народного генія він вбачав могутню виховну силу, до якої повинен долучитися кожний українець.

Постать Шевченка, його патріотичні почування Галущинський розкриває у статтях «Шевченко і нинішня хвилина», «Тарас Шевченко», книзі-мініатюрі «Шевченко – поет життя і чину». Остання викликає неабиякий інтерес неординарністю авторських думок, висновків. Досліджуючи феномен Т.Шевченка в певному тематичному «зрізі» його творчої діяльності, Михайло Галущинський передусім розглядає філософські та психологічні аспекти поставленого питання. Автор змушує читача задуматись над подвигом поета, співвідносячи його з нинішнім днем, українським народом, спонукає встановити паралелі між своєю особистістю та народом, його долею. Галущинський писав: «...такий народ щасливий, коли має у себе Шевченка. Такий народ не може згинати, такий народ мусить розвиватися, поступати наперед». Автор закликає вдуматися в слова поета, з внутрішнім духовним переконанням віддати йому почесність, не творити з нього тільки «святця перед яким б'є поклони», а «вдивлятися» в нього як в провідну зорю, як взірець найвищих і найблагородніших ідей. Якщо народ «вставить в своє життя чин повний нового, свіжого змісту, підходячого під потребу даного моменту, тоді такий народ не пропаде» [5, 4].

Аналізуючи доробок Т.Шевченка, Михайло Галущинський підтверджує, що «Шевченко – поет вічного життя. З його думок, слів і поглядів, розкинутих по всіх творах, можна зложити велику філософічну систему нового «віталізму», себто такої сили, що бурхає безнастанно живитворним огнем і мусить кликати до життя всіх живих і мертвих на Україні і не на Україні суцільних, а навіть ненароджених іще земляків» [5, 4].

У книзі «Шевченко – поет життя і чину» М.Галущинський писав, що коли б українська література не мала жодного іншого представника, окрім Шевченка, то вже тоді могла б самостійно існувати: «...ми можемо піти з повним правом далі і сказати в імені всіх членів українського народу і тут, і над Дністром, і там, над Дніпром, і за Карпатами, і над берегами Чорного моря, і на Волинській тихій стороні, і на Кубані, і на далекій Сибірі, і у вільній землі Вашингтона, і в бразилійських пралісах: «Так! Цей Шевченко – він наш, ми його породили, ми говоримо і думаємо через нього, ми є та сама кров, та сама кість, той сам рід. В нім всі наші бажання і змагання, і як один, нероздільний Шевченко, так одна, нероздільна велика українська родина» [106, 6]. На думку автора, «такий Шевченко не може пропасти, не може загинути, він мусить бути живий, мусить животворно впливати на громаду, на народ, на його змагання, на його боротьбу на життєві шляху» [5, 8].

Даючи аналіз творів Кобзаря, М. Галущинський наголошував, що все у нього виходить живе – і люди, і природа, «у всьому чин – і активність, і з усього повіває гарячий заклик до діла, і хоч як тяжко жить йому на світі, так все хочеться жить, хочеться оглядати життя у повному розгоні. Шевченкові твори – це один великий гімн до життя» [5, 9].

Педагог бачив у Шевченкові справжнього героя не тільки для українського народу, але й усього людства: «Своїм цілим життям, своїми ділами засвідчив він, що як би не був він поетом, але поставлений на яким-небудь становищі, де прийшлося би віддати себе цілого, віддати життя за ідею, за справедливу справу, за правду, він всюди був би на чолі, в передніх рядах» [5, 15]. А пам'яттю про Т.Шевченка має бути праця в усіх сферах народного життя.

Без сумніву, праця М. Галущинського «Шевченко – поет життя чину» є не буденною сторінкою в історії розвитку шевченкознавства; вона додала до нього яскравий штрих, збагатила неординарними оцінками творчість великого Кобзаря, новим її розумінням і тлумаченням.

М. Галущинський присвятив поетові ряд інших своїх дослідницьких творів, з яких через аналіз мистецьких достоїнств творчості спробував побачити

Шевченка насамперед як людину, котра зуміла залишити незгладимий слід в історії розвитку національної культури і літератури. У рефераті «Шевченко і нинішня хвилина», надрукованому в журналі «Вперед», ознайомив читачів із основними подіями в нелегкому житті Кобзаря та поглибив знання про його творчість, мету та ідеали [6, 4].

Творчість і життєвий шлях культурно-освітніх діячів минулого стали для М. Галущинського прикладом, джерелом для розробки програми з національного освідомлення українців. В працях, прилюдних промовах він постійно опирався на їх приклад, творами ілюстрував історичну долю народу, використовував їх для формування віри в краще майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галущинський М. Пам'яті великого борця / М.Галущинський, Бібліотечний порадник. – 1926. – Ч. 2. – С. 3-5.
2. Галущинський М. І.Франко / М.Галущинський // Бібліотечний порадник. – Львів, 1926. – Ч.2. – Квітень-червень. – С. 33-35.
3. Галущинський М. Геть неписьменність / М.Галущинський. - Львів, 1927. – 25 с.
4. Галущинський М. Михайло Драгоманів / М.Галущинський. - Львів: Друкарня Ставропігійського Інституту, 1921. – 15 с.
5. Галущинський М. Шевченко – поет життя і чину/ М.Галущинський.- Львів: Друкарня Ставропігійського Інституту, 1921. – 19 с.
6. Галущинський М. Шевченко і нинішня хвилина / М.Галущинський // Вперед. – Львів, 1920. – С. 3 – 7.
7. Ступарик Б. Михайло Галущинський – український педагог і громадський діяч / Б.Ступарик // Михайло Галущинський - лицар обов'язку і чину: матеріали наукової конференції, присвяченої 120-річчю від дня народження М.Галущинського.. - Львів - Рогатин, 1999. – С. 22-28.
8. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес Нові підходи до загальних проблем. / О.В.Сухомлинська О. В.-К.: А. П. Н., 2003. – 67 с.